

IBDIS | We know
TOATE DREPTURILE REZERVATE
© EDITURA MIRON

Introducere text și corectură: Elis Postelnicu
Desene de Raoul Sîrbu

Gh. Postelnicu

Vasile Voiculescu
Povestea vieții

EDITURA MIRON

erai micuță, desenai tot timpul. Ați fi vrut să vă spun povești, dar eu eram foarte ocupat. Tu erai cea mai talentată. Pictai, scriai versuri, încercai să compui bucăți muzicale. Sora mai mare era mai răzvrătită. Și ea desena și scria versuri. Parcă îi văd ochii mari, parcă o aud cântând. Nespus de frumoasă. Ca o căprioară.” Sultânica nu l-a slăbit din ochi trei zile. I-a frecționat mâinile, picioarele, fruntea și pieptul, i-a schimbat ciorapii umeziți cu oțet, i-a dat leacuri băbești, i-a descântat, l-a stropit cu agiazmă, i-a pregătit ceaiuri fermecate. Ceilalți se cuibăreau în alte camere și pe sală și nu mai știau ce să facă.

Sultânica îi simțea mâinile de gheață. Degetele luptau să se recunoască. Ar fi vrut să strige după ajutor, să scape de frică ea, luptătoarea din Rezistență, eroina, buimăcită acum, lovită de neputință, cu buzele vinete și șoapta limpede: Tată, nu ne părăsi... Ar fi vrut să fie zâna cea bună, dar nu i se îngăduia. Nepotul stă cu urechea lipită de perete. Se abține să nu plângă. De ce sunt tăcerile adulților atât de lungi?

Cu ultimele puteri, tatăl a sfătuit, în scris, pe fiul cel mic: „Ai grijă că sunt mai perversi decât crezi tu. Nu le da nimic. Recuperează manuscrisele și ai grijă de ele”. Era noaptea zilei de 26 aprilie 1963. L-au condus la Cimitirul Bellu membrii familiei din București, alături de câțiva prieteni și cunoscuți. Adrian Maniu, prietenul de-o viață, a afirmat că voința celui plecat a fost doborâtă de boală și de suferință. Mai mult nu a putut nici el să spună. Securitatea era nelipsită, chiar și de la înmormântări.

În negura albă și grea a cimitirului, toți ar fi vrut să devină statui, monumentele pe care Marele Bărbat s-ar fi convenit să le primească la mormânt, stane de piatră amintind de o viață de martir. Aleile cimitirului erau întortocheate. Cruci de marmoră și de piatră, de lemn și de metal. Inscriptii și inscripții. Nici un loc gol. Locuitorii unui oraș.

Cuprins

Cuvânt înainte..... 7

Partea întâi

DIN A VREMILOR RISIPĂ

1. Copilăria.....	17
2. Din jurnalul lui Dile.....	23
3. La Venetia.....	32
4. Popas în suflet.....	35
5. La Bârlad.....	54
6. Din arhiva familiei.....	61
7. Din jurnalul doctorului.....	65
8. La 50 de ani.....	68
9. Călător prin munți.....	72

Partea a doua

CAD VREMURI GRELE

1. Singur.....	79
2. La Antim.....	86
3. Arestarea.....	90
4. Călătorie în infern.....	93
5. La Aiud (I).....	105
6. Amintirile unui deținut.....	111
7. La Aiud (II).....	117
8. Eliberarea. Sfârșitul.....	123

Partea întâi
DIN A VREMILOR RISIPĂ

1. Copilăria

Peste noapte, rămânea stăpân pe toată încăperea. Mai arunca un lemn în sobă și se îngropa în citit. Citea carte după carte. Își luase obiceiul să scrie câteva pagini după fiecare. Era bolnav de lectură? se întreba singur și tot singur se asigura că nu putea fi vorba de o boală, ci de plăcerea cunoașterii, de plăcerea visului. Nu picta, ca prietenul Nicu, nu compunea, ca Petre, nici nu scria trăsnași ca Urmuz. Căuta rime și fraze pentru stările sufletești provocate de literatură. Atât desenul, cât mai ales muzica trebuia începute cu mulți ani mai devreme, sub îndrumarea cuiva din familie, ori, în situația lui, nu fusese cazul. Se gândea că ar putea ajunge la oarece succes cu poezia filozofică și cu reportajul. Așadar, în scurtele zile și în lungile nopți de iarnă, cu greu îl scotea cineva afară din casă. Citea maldăre de cărți și mâzgălea maldăre de caiete. Buna sa mamă avea grijă să nu-i lipsească nimic, să nu-l înghesuie nicio grijă mărunță, să nu-și piardă vremea cu lucruri gospodărești, ci să facă ce îi place lui, minunea familiei. Sora Ana, când și când îl tachina: „Eminescu sau Coșbuc?” dar, pe ascuns, să nu prindă de veste Sultana, care își apăra ca o cloșcă puiul favorit. În ultima zi de vacanță strângea toate hârtiile și recitea cu neobosită răbdare năzbâtiile versificate: balade, ghicitori,

snoave, închipuite povești de dragoste. Nu-i plăcea nimic, dar nu se da bătut. Și alții au trecut prin febra începutului. Totul este să ai răbdare și ambiție, îl încuraja Nicu. Desenele lui păreau cu mult mai interesante. Poate culorile sunt mai ascultătoare decât cuvintele... Poate. Când se va întoarce la școală și la gazdă, îi vor reveni somnul, foamea și pofta de viață, nu se îndoia de asta. Nu făcuse prinsoare cu nimeni, nici cu sine, nici cu alții. Oricum, în timpul școlii nu prea are timp de citit, iar cât despre scris, nici nu poate fi vorba.

În vacanța de Paște a înșelat cititul și scrisul în primele zile. A străbătut întortocheatele prunduri, a văzut cum răsare și crește iarba, cum se deschid florile, cum aleargă albinele și bondarii, cum se cheamă mierlele. Toate îl chemau și-i zâmbeau. Urechea căuta bâzâitul muștelor și țârâitul greierilor, orăcăitul broaștelor și chemarea cucului. Pentru toate ființele lui Dumnezeu avea două urechi și doi ochi. Viața! Ce e viața? O va afla în cărți. După cele trei zile pascale, frumoase și însorite, au venit ploile. Norii întunecați s-au năpustit peste gorgane, apele au ieșit din albie. Venise timpul hârtiilor scrise de mână și al paginilor tipărite. Toate îi umplură sufletul de înfrigurare și căldură. „Începu să bată câmpii” – tot sora Ana – despre haiducul Bacaleru și despre comoara Mancifului. Rupse totul și se lăsă în voia cititului. Cărți franțuzești grele. Pe acest făgaș va merge până la sfârșitul vacanței. Dacă îi era ursit să aibă noroc în viață, cum i-a prezis moașa, vâzându-i căița, norocul va veni de la cărți. Multe gânduri are omul. În fond, ce e și cu gândirea asta? Tot în cărți o va afla. Viitorul? Ce e viitorul? Nimeni dintre Băcani nu știa. Caută în cărți, îl sfătuiă ei. Bucuria lecturii și bucuria scrisului se împăcau de minune cu emoția. Cerul nemărginit se puneă chezăsie. Zefirul care odihnise prin cine știe ce hoangă se puse și el martor.

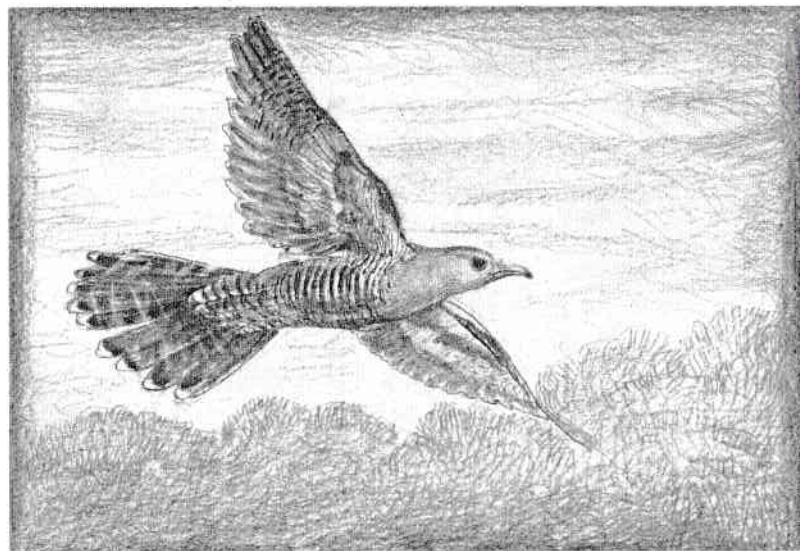
La cel dintâi cântat al cocoșilor, lăsa cărțile și manuscrisele și mergea la râul cel mare. Măreția nopții era atotputernică. Se arunca în apă și înfrunta valurile somnoroase, cobora până simțea nisipul, se ridica să numere stele și să-l vadă Luna. Întărâtat de susurul apei își scutura capul și necheza spre malul măgurean, înota până obosea, până când frigul își înfigea dinții în trupul său puțintel. Somnul îi dădea târcoale. Se grăbea spre casă. Era timpul ca leacul să vină din odihnă. Prielnic imaginației și bătrânul râu! Și el ademenea spre depărtări, spre Buzău și spre Brăila. Și spre marea cea mare. În noapte și sub lună, închipuirile înflăcărâte îi crescură aripi care îl trecură peste podul de aur arcuit de lună, către zarea de flăcări a focului viu, iar delicata lui prietenă, bucuria, îl luă în stăpânire. Tălpile desculțe călcau pe puntea străvezie.

Pomii au înverzit, grădinile au înflorit. Ramurile acopereau casele și gardurile. Cu câte visuri nu se amăgea natura în fiecare primăvară! Natura întregă și oamenii care erau înfrățiți cu ea. De mâine va sta singur-singurel în fundul grădinii, pe malul iazului, cu scrierile lui Goethe. Acolo nu știa ce e urâtul. Norii albaștri mângâiau pădurea Colnic. Blânda și misterioasa pădure Colnic. Ea nu se mira când îl vedea, se bucura și-l primea „cu crengile la pământ”. Veverițe, pupeze și coțofene erau peste tot. Ele nu-și cunoșteau numele. Doar cucul. El îi arăta penele sure și părea că întreabă: - Pe tine cum te cheamă? Știe cucul că eu sunt om și nu copac? se întreba Dile. Întrebările lor rămâneau fără răspuns. Poate că și unul și celălalt le puneă pe toate la inimă și nu iubeau vorbele multe despre bucurie și despre tristețe. Pentru oameni și păsări, pentru oameni și găze, primăvara aducea dulceață și mișcare.

Hoinărea pe prundul gârlei, printre iazuri, lăcușete și bălți acoperite de papură, dincolo de care clipoceă firul de apă cu miros de sare. Văzduhul plin de scânteii sta neclintit. Se așează pe un bolovan și-și scoase ghetetele. Acum părea ușor ca un fulg. Ar fi alergat desculț până la Trestia. Era îngăduit să calce oriunde, nu ca la oraș, unde vardiștii supravegheau parcurile. Plopii se înălțau nepăsători în aerul înțepător. Dintr-odată nu-i mai plăcură umbrele lor ascuțite și ieși la drumul de căruțe. Un muntean cu doi boi opri în dreptul lui și îi făcu semn să urce. Se bucură de-a binelea. Miros de fructe și de fân uscat. Foamea care îi controla măruntaiele îl însoțea cu credință. Munteanul murmură un cântec:

Cine iubește și lasă
Nu l-aș vedea făcând casă;
Aibă hrana cucului
Și viața gândacului
Târâșul șarpelui
Și masa vulturului
Și odihna vântului.

Deodată, tânărul simți că nu poate fi fericit și se întrebă dacă n-ar fi fost mai bine să fi rămas fecior la plug pe moșioara părinților, pentru că viața poate fi trăită oricum, printre cărți și examene și în urma boilor. Nu-i era greu la școală. Citea, citea foarte mult și comenta cu prietenii, cântărindu-le pe toate, dorind să-și păstreze locul în rândul oamenilor, cum îl sfătuiau buna lui mamă și surorile mai mari. În starea de oboseală în care se afla nu și-a dat seama când a ajuns în curtea hanului, spre mirarea fratelui Filip. Clădirea era impunătoare, cu ferestre largi, cu cerdacuri și pridvoare, cu un loc prăfos, tăiat în două de iazul morilor. Câțiva tei se osteneau să umbrească partea de miază zi. Doi măgădani mustăcioși și pletoși înghionteau un

pui de urs, iar un ciutan desculț tăvălea un cățel în noroi. Scena nu-i plăcu, dar găsi că e mai bine să nu-și arate supărarea. Așa, viața i se păru mai dulce, și întreaga lume mai interesantă. Poate și pentru faptul că dancii i-au spus „Sărut mâna, conașule”, se scutură de această bucurie șubredă și căută odăița din fund. „Aceștia sunt oamenii și cu aceștia vei avea de-a face în vecii vecilor, amin”. Pârscovenii aveau în sat hanul dorit, cu hora și balul duminical, cu jocul de urși și comedia de Paște care prețuiau mult după o săptămână de robotă.

După câte apucase să afle din familie, hanul fusese construit de un ofițer din București, ginerele prefectului buzoian. Înainte, fusese în răspântie tot un han, administrat de călugării din Runcu, cei care aveau și o moară puțin mai sus, între Lunca Frumoasă și Trestia. E un loc bun și, dacă nu-ți lipsesc hărnicia și iscusința, îl asigură fratele mai mare, rămâneai cu un profit frumos, și familia se cuprindea. Copiii putuseră urma școli și se bucurau acum de o pâine adevărată.

Sala mare, salonul, cum îl știa mușteriii, era lărguță și spoită cu var. Podelele miroseau a gaz. Nu era prea luxos, dar mergea. Drumetii erau bucurosi să găsească o țuică bună și ieftină, un pahar de vin curat, un șir de covrigi de Buzău, o pastramă de oaie, cârnați, bobic, hamsii, halva. Se așezau la mesele lungi, lucioase și luau loc pe butucii lustruiți. Mătușa Lucica le puneau în față străchini de pământ și linguri de lemn, mămăligă rece sau mămăligă caldă, după pofta și după buzunarul clientului, după care se întindeau îmbrăcați cum erau pe vreo rogojină și așteptau somnul. La primul cântat al cocoșilor se culegeau din așternut și ieșeau să înjuge boii. Câte un cuvânt aspru ajungea până la cei care mai dormeau încă. Căraușii nu erau înstăriți, dar nici strâmtorați nu erau, așa că lăsau pe tejghea banii cuveniți fără părere de rău. Bazinele cu borhot își deșertau mirosul de fructe fermentate asupra drumetilor care nu se sinchiseau.

Ziua în care băiatul văzuse atâtea era în scădere. Zarea, tot încărcată de praf. O turmă de oi și de capre stârnea trâmbe cenușii de arșiță. Spre seară, mai mult ca în restul zilei, lucrurile se învălmășeau. Își grăbi pașii spre casă, prin pulberea moale a drumului și lăsă hanul în urmă. Surorile mai mari stăteau tustrele pe banca de lemn din fața casei. Vorbeau, chicoteau. Nu mai era mult până când vor purta verighete. Câte un trecător cu coasa pe umăr le saluta respectuos. Ele își stăpâneau râsul și îi răspundeau. În imaginație li se croiau cărări de aur. Îi făcură loc mezinului între ele. Îl sărutară pe frunte și pe plete, cu gingășie, cum se cuvenea cu un călător pe coclauri. Vântul care dormise toată ziua se trezi și scutură peste ei câteva frunze galbene. În dunga drumului se arătară două țigănci.

- Să le ghicim domnițelor!
- Să ghicim domnișorului!
- La ghioc sau în palmă. În bobi sau în cărți.
- Măine. Acum avem treabă.

2. Din jurnalul lui Dile

Școala nouă

În câteva zile satul s-a umplut de străini. Lângă hanul lui Costache se ridică o școală nouă. Muncitorii sapă șanțuri pentru temelie. Pârscovenii care au căruțe cu boi sunt angajați să care piatră din prundul gârlei. Se aduce var de la Ciuta și se stinge în două gropi. Cărămida făcută de câteva familii de țigani este stivuită în cuptoare mari, ca să fie arsă. Doi maistori măsoară și trasează scheletul construcției. Este o foială de nedescris, care nu poate să nu atragă atenția lui Dile. Privește de aproape sau de pe prispa cârciumei, împreună cu Nicu Constantinescu. Toată lumea este în câștig. Localnicii muncesc cu ziua, unii sunt gazde pentru străini. Străinii găsesc la cârciumă tot ce le poștește inima. La mare căutare este țuica de prune. Învățătorul supraveghează lucrările. Este bucuros că alături de școală se face casa școlii în care va locui cu familia până va ieși la pensie.

Străinii vor rămâne cel puțin trei luni printre pârscovenii care le asigurau masă și casă, așternuturi curate și chiar propriile neveste sau fiice. O gazdă bună, o cameră curată și nopți liniștite, astea își doreau maistorii firmei de construcții. Case mai înalte sau mai joase, lățite cu polăți și magazii în curțile îndestulătoare, cu pui de găină, cu boboci de rață și de gâscă. Apoi grădinile cu pomi roditori și cu viță de vie ridicată pe araci. Chiriașii vremelnici se trezeau dimineața în întunericul răcoros zgâlțâiți de grohăitul porcilor și behăitul oilor.

Șeful de lucrări, un slovac lătareț, cu barba roșcată, își domolea severitatea cu 3-4 țoieri de țuică, fiindcă nu acei gură-cască ce îi urmăreau de pe prispa cârciumei și de pe drum erau vinovați de calitatea proastă a materialelor, ci mediul economic nevrednic de la Curbura Carpaților. Urca și cobora pe schele, strecurându-și anevoie picioarele strâmbe printre scânduri și căpriori. Iată, acestor tineri îmbrăcați îngrijit le-ar da explicații precise cu privire la construcția cu 3 încăperi mari și una micuță, le-ar explica dacă le-ar cunoaște mai bine limba. O condiție de care este nevoit să țină seama. Îi privește cu simpatie și le face semn să se apropie. A, știi nemțește! Ce bine. Nu se mai crede singur. Cel blonduț și subțirel seamănă cu mezinul său, care studiază dreptul la Bratislava. Cel mai grăsuț, negricios și cu ochelari, face schițe pe un carton, portrete și instantanee, cum a putut observa trăgând cu coada ochiului. Subțirelul deschide din când în când un carnețel și notează ceva, părând că a uitat unde se află. Confluența celor două râuri, cu poleița luncă de sălcii, defileul spintecat de dealuri împădurite spre apus și orizontul monoton al șesului răsăritean, cupolele de biserici, livezile nesfârșite, toate îi aminteau de ținutul natal. Este bucuros că tinerii vorbesc nemțește și el se poate socoti oarecum acasă și, cuprins de un aer de simpatie, se poate plânge de calitatea proastă a varului și a cărămizii, de faptul că lemnul nu este bine uscat, că salahorii ar prefera să muncească de capul lor. Își îndeasă șapca pe frunte. Câțiva plopi răzleți, asemenea unor străini, vegheau tainic sub greutatea frunzișului. Datoria lui Slană, slovacul de o sută de kilograme, era să răspundă de calitatea construcției și de termenul de execuție, ziua Nașterii Maicii Domnului. Experiența îl învățase că asemenea lucrări se termină cu bine când salahorii și meșterii își potolesc nervozitatea cu un țoi de țuică dimineața, la prânz și la namiezi. Șoseaua din Bradu, împresurată de pâlcurile de arbori, se vedea înaltă, cocoțată cu un lăstar spre Spitalul Nifon.

Până la sfârșitul verii, clădirea școlii a răspuns cu totul închipuirii pârscovenilor, cu acoperișul strălucitor, cu ferestrele mari, cu temelia și treptele înalte, obstacole reale în calea inundațiilor.

Costache Voicu e un moșneag înalt și uscat ca o iască, cu o privire blândă, cu barba și mustățile albe. De când a dat cheile hanului fiului cel mare, stă pe prispă și privește forfota de pe șantier. Un miros dulce de brad îi umple nările. Ajungea până la han fâșăitul fierăstraiei și al rindelelor. Fiul cel mic este marea bucurie a tuturor. S-a ținut de carte, și la Buzău și la București. În fața crășmei se încheaga și se destrăma jocul. Când lăutarii se opreau să-și dreagă sufletul, flăcâii uzi de sudoare intrau sub umbrar să ia o cană de vin. Acum prindea vorba cheag și își spuneau părerea despre școala nouă. „Hanul era și școala și salonul care-ți făcea faima bună sau îți ascundea ponoasele”. „Aici își arătau toți bunele deprinderi de care se lepădau acasă, vorbeau, se mișcau, zâmbeau cu măsură, uitându-se unul la altul ca în niște oglinzi, unde se căzneau să se vadă altfel de cum erau în toate zilele”. „Taraful sta cocoțat în mijloc, pe un fel de podea de scânduri, ridicată pe stâlpi ca la doi stânjeni de pământ, unde urcau pe-o scărișică ce se lua numaidecât”.

S-au rupt norii pe Bâsca Mare și pe Gura Teghii. „Când norii se rupeau pe munții albaștri în fundul văii, de unde râul cobora ca un balaur mânios, apele se umpleau și se făceau ca un terci în urma undei, ce trecea tunând. Atunci peștii, amețiți de izbitura viituri neașteptate, loviți de butuci și de bolovanii rostogoliți de șihoaie, sufocați de nămolul răscolit de iureș, fugeau la margini ca să scape și să răsufle. Acolo aștepta, gloată, tot satul, bărbați, femei, copii, înșirați de-a lungul malurilor, unii cu oale și străchini, alții cu ciure și site, câțiva cu târbace, cei mai mulți cu mâinile goale. N-aveau decât să se plece și să culeagă din apa ca braga peștii înăclăiți”.

Este spectacolul real pe care îl urmărește Dile de la câțiva pași. Niște băieți de vârsta lui deșartă trăistele cu albitură într-u hârdău din curtea băcanului. Supravegheate de Sultane, două servitoare curăță și spală peștele, îi dau cu sare și îl pun într-o albie. O zi și o noapte va lua saramură, apoi va fi înșirat pe ață și pus la uscat. Va fi numai bun, toamna la cules.

În sfânta zi a Adormirii Maicii Domnului cerul dinspre miazănoapte s-a căptușit cu nori încărcăți de întunerice și de fulgere. Detunăturile cutremurau pădurile și ecoul lor se rostogolea spre satele din vale. Puhoaietele au năvălit în albia râului, umplută cu vreascuri uscate, cu burutugi și bolovani. Ploaia de Sfânta Maria a adus bucurie în casele luncenilor. Picăturile mari s-au mărunțit pe șindrila acoperișurilor, până când au încetat cu totul, o ruptură de cer arătându-se albastră spre răsărit. Nori lungi și luminoși se arătară pe Gorgane și pe prundul gârlei. Mireasma ploii s-a risipit. În fiecare an, de Sfânta Maria, ploua în sat, își amintea Dile.

„Era o priveștiște rară și minunată întreagă robotă de pe fosta vatră a satului însuflețită zi și noapte de mișcare. Toate se făceau cu rânduială: într-un cot al iazului se așezase cărămidăria, la care lucrau de zor vreo cinci familii de țigani cărămidari”.

„Într-o șandrama de scânduri lemnarii lucrau o parte din tâmplărie, alta fusese dată în lucru pe la casele lor. În fund, gropile cu var”.

„Școala, după planul întocmit, își ridică la un cot de pământ temeliiile de piatră cioplită”.

„Era mult zgomot, o forfotă, o zarvă, o alergătură de te lua amețea. Unii veneau, alții plecau cu hârdaie cu ciamur cu var, salahorii se ciocneau din repezeală ori dinadins, se pumneau, iar maistorii, de sus, răcneau la ei înjurând”.

„Seara, când se ostioia lucrul pe binale, începea petrecerea la han și ținea până târziu. Aci cinstea toată lumea și mâncau maistorii și salahorii străini”.

„Se petrecea: câte două-trei putini de brânză pe săptămână și maldăre de șunci și costițe afumate, iar negustorul fusese nevoit să mai bage un băiat la prăvălie”.

„Dar mai ales țuca de amândouă calitățile – nouă și veche. Nu se mai bea cu ciocana ori cu cinzeaca – cea mai mică măsură era litra, și băută dintr-o gălgăitură”.

Cârciumarul era mulțumit că toată salahorimea împreună cu maistorii mâncau și petreceau la el. Antreprenorul lăsa lucrul în seama lui Petrea și lui Ivanciu, doi machedoni, maistori zidari. La inaugurare va veni cu domnul prefect și cu domnul revizor școlar să ia în primire clădirea.

Tăpșanul pe care se construiește școala este nisipos și sterp. Prundul gălbui este pătat cu tufe de holeră și răgălii de crivină. Doi-trei aguzi bătrâni, cu frunzele destrămate de arșiță, închid malul iazului. În poala hanului, un nuc secular, ca de pe altă lume, adună sub ramurile sale încremenite drumeții de la deal și de la câmpie.

Fânul

Tănărul a plecat în zori cu carul cu moș Nichifor și cu cinci cosași la fânețele de peste deal. Bărbații au bătut puțin coasele, le-au dat pe gresie și au început munca. Tănărul încearcă și el să mânuiască unealta, „dar coasa în mâna mea era ca o prăjină de plumb. Șalele îmi tremurau și mă trecură sudorile. După câteva opinteli izbutii să țin dreapta și să mânuiesc coasa. Dar, deodată, o ușoară șovăială mă făcu să-i scap vârful în pământ”. Moș Nichifor spune că și lui i s-a părut condeiul mai greu ca orice și până a făcut o semnătură pe o petiție, „curgea nădușeala broboane pe frunte”.